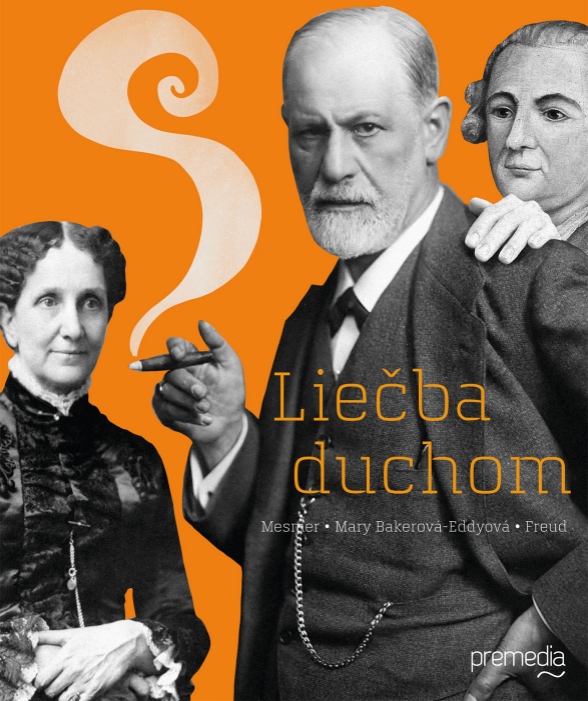

Stefan Zweig

Liečba duchom

Mesmer • Mary Bakerová-Eddyová • Freud

premedia

premedia

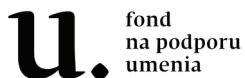
Stefan Zweig

Liečba
duchom

Z nemčiny preložila
Katarína Széherová

premedia
~

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

Stefan Zweig: Liečba duchom

Prvé vydanie

Copyright © 1931 by Stefan Zweig

All rights reserved.

Translation © Katarína Széherová, 2021

Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2021

ISBN 978-80-8159-991-0

S úctou Albertovi Einsteinovi

OBSAH

Úvod	9
Franz Anton Mesmer	23
Predchodca a jeho doba	25
Podobizeň	29
Zápalná iskra	33
Prvé pokusy	37
Predtuchy a poznatky	43
Román slečny Paradiesovej	47
Paríž	54
Mesmerománia	61
Akadémia zasahuje	66
Boj o referencie	71
Mesmerizmus bez Mesmera	74
Návrat do zabudnutia	82
Pokračovatelia	91
Mary Bakerová-Eddyová	97
Život a roky učenia	99
Štyridsať stratených rokov	103
Quimby	111
Psychológia zázraku	117
Svätý Pavol medzi pohanmi	122
Podobizeň	130
Prvý stupeň	133
Učenie Mary Bakerovej-Eddyovej	144

Premena na zjavenie	159
Posledná kríza	165
Kristus a dolár	174
Ústup do oblaku	184
Ukrižovanie	193
Pokračovatelia	204
Sigmund Freud	207
Situácia na prelome storočí	209
Povahopis	220
Východisko	228
Svet nevedomia	235
Výklad snov	240
Technika psychoanalýzy	252
Svet sexu	262
Jesenný pohľad do diaľav	275
Platnosť v čase	285
Doslov: „Liečba duchom“ a súčasné psychoterapie	289

ÚVOD

Každá tieseň prírody je pripomienkou našej vyššej vlasti.

Novalis

Zdravie je pre človeka prirodzený stav, choroba neprirodzený. Telo pokladá zdravie za rovnako samozrejmé ako plúca vzduch, ako oči svetlo; zdravie tíško žije a mohutnie vo všeobecnom pociťovaní života. Choroba, tá vniká do tela náhle ako cudzí prvok, z ničoho nič sa vrhne na vyľakanú dušu a prebudí v nej množstvo otázok. Kto poslal toho zlého nepriateľa prichádzajúceho zvonku? Zostane alebo ustúpi? Možno ho zažehnať, uprosiť či zdolať? Choroba zatne svoje ostré pazúry do srdca a vyvolá v ňom tie najprotichodnejšie pocity: strach, vieru, nádej, sklúčenosť, preklinanie, pokoru aj zúfalstvo. Učí chorého pýtať sa, premýšľať a modliť sa, upiera jeho vystrašený pohľad do prázdna a nabáda ho, aby si vybájl bytosť, ktorej by sa so svojimi obavami zveril. Až utrpenie dalo ľudstvu náboženské cítenie, ideu boha.

Keďže zdravie prislúcha človeku od prírody, nemá žiadne prejavy a netreba ho vysvetľovať. Lenže trpiaci človek vždy hľadá zmysel svojho utrpenia. Aby nás choroba prepadala bez akéhokoľvek zmyslu, aby telo bez vlastnej viny z ničoho nič zahorelo horúčkou

a do útrob sa mu bolestivo zabodávali páľčivé dýky – túto obludnú myšlienku úplnej nezmyselnosti utrpenia, ktorá by ako taká rozvrátila morálne usporiadanie sveta, si ľudstvo nikdy netrúfalo domyslieť do konca. Ľuďom sa vždy javí, že chorobu niekto zosla, a ten Nepochopiteľný, ktorý ju zosiela, musí mať podľa nich nejaký dôvod, prečo ju vohnal práve do tohto konkrétneho pozemského tela. Niekto musí byť na tohto človeka rozhorčený, musí sa naňho hnevať, musí ho nenávidieť. Niekto ho chce trestať za nejakú vinu, za akýsi zločin, za porušenie prikázania. A to môže len ten, kto môže všetko, kto metá blesky z nebies, kto zosiela na polia mráz a páľavu, kto zažína a zhasína hviezdy, ON, ktorý má v rukách všetku moc, Všemohúci: boh. Preto sa choroba od samého začiatku nerozlučne spája s náboženským cítením.

Bohovia chorobu zosielajú a len bohovia ju môžu znova odobrať: táto myšlienka neochvejne stojí na počiatku každého smeru liečiteľstva. Praveký človek, ktorý si ešte vôbec neuvedomuje svoje poznanie, stojí bezmocný, biedny, osamelý a slabý v ničivom ohni svojich neduhov a nevie si pomôcť inak, než volať z hĺbky svojej duše na zázračného boha, aby mu odpustil hriech. Ako liečebný prostriedok pozná primitívny človek iba krik, modlitbu a obeť. Jemu, Všemohúcemu a Nepremožiteľnému, sa v temnote nemožno ubrániť: nuž sa treba pokoriť, získať jeho odpustenie, vzývať ho a vyprosiť si od neho, aby telo zbavil páľčivej bolesti. Ale ako sa ho, Neviditeľného, dovolať? Ako s ním hovoriť, keď nepoznáme jeho sídlo? Ako mu dať najavo ľútosť, pokoru, príslub a obetavosť, prejavmi, ktorým by rozumel? To biedne, nepoučené, tupé srdce na úsvite ľudstva nič z toho nevie. Jemu, nevediacemu človeku, sa boh neotvorí, neskloní sa k jeho nízkemu každodennému dielu, neuzná ho hodným svojej odpovede, nenastaví mu svoje ucho. Tak si vo svojej tiesni bezradný, bezmocný človek musí nájsť ako prostredníka k bohu niekoho iného, múdreho a skúseného, kto pozná zaklínadlá a kúzla a vie si udobriť temné sily a zmierniť ich zlosť. A týmto prostredníkom je v časoch primitívnych kultúr jedine duchovný otec.

Boj o zdravie teda v praveku ľudstva neznamená boj s jednotlivou chorobou, ale zápas o boha. Každá medicína sveta sa začína ako

teológia, ako kult, rituál a mágia, ako protitlak duše voči skúške, ktorú naňho zoslal boh. Telesnému utrpeniu nečelí pomocná ruka techniky, ale náboženský akt. Človek neskúma chorobu, ale hľadá boha. Človek nelieči bolestivé prejavy choroby, ale pokúša sa ich zbaviť modlením, pokáním, snaží sa vykúpiť od boha sľubmi, obeťami a ceremóniami, lebo choroba môže ustúpiť len tak, ako prišla, teda nadprirodzenými silami. Úplná jednota citu sa navyše stavia do cesty jednote prejavu. Existuje len jedno zdravie a jedna choroba a tá má znova len jednu príčinu a jeden spôsob liečenia: boha. A medzi bohom a utrpením existuje len jeden a ten istý sprostredkovateľ: duchovný otec, ktorý zároveň s telom chráni i dušu. Svet ešte nie je rozštiepený, ešte nie je rozdvojený; v posvätnom stánku chrámu tvoria viera a poznanie stále jedinú inštanciu: vykúpenie z utrpenia nemožno dosiahnuť bez súčasného nasadenia duševných síl, bez obradov, zaklínaní a modlitieb. Preto duchovní otcovia, znalci tajomných pohybov hviezd, lapači a vykladači snov, majstri démonov, nevykonávajú svoje lekárske umenie ako praktickú vedu, ale výlučne ako tajomstvo. Nedá sa naučiť, možno ho odovzdať iba zasväteným a dedí sa z pokolenia na pokolenie, a hoci duchovní otcovia poznajú zo skúsenosti mnohé z medicíny, nikdy neporadia čisto vecne; vždy žiadajú, aby sa uzdravenie bralo ako zázrak, a preto vyhľadávajú posvätné miesta, žiadajú povznesenie srdca a božiu prítomnosť. Chorý môže prijať liečebné zaklínadlo len očistený a posvätený na tele a na duši: pútnici, ktorí podnikli ďalekú, namáhavú cestu do chrámu v Epidaure, museli stráviť predvečer modlitbami, vykúpať si telo, každý musel zabiť obetné zviera, vyspať sa na koži obetovaného barana na prednom dvore chrámu a oboznámiť duchovného so svojimi snami tej noci, aby im ich mohol vyložiť: až potom im duchovný otec poskytol kňazské požehnanie a lekársku pomoc. Za prvý, nutný predpoklad každej liečby sa považovalo oddané priblíženie duše k bohu; kto si želal zázrak uzdravenia, musel sa na ten zázrak pripraviť. Náuka o liečení je pôvodne neoddeliteľná od náuky o bohu, medicína a teológia sú spočiatku jedno telo a jedna duša.

Táto počiatková jednota sa čoskoro naruší. Aby sa veda mohla osamostatniť a v praxi sa ujať úlohy sprostredkovateľa medzi chorobou a chorým, musí zbaviť chorobu jej božského pôvodu a vyňať jej náboženský nános ako úplne zbytočný – obeť, kult, modlitbu. Lekár sa postaví vedľa duchovného otca a čoskoro proti nemu – to je tragédia Empedokla –, a len čo sa utrpenie z nadprirodzeného sveta vráti do všeobecného prírodného kolobehu, snaží sa vnútornú poruchu odstrániť pozemskými prostriedkami, prvkami vonkajšej prírody, jej bylinami, šťavami a minerálmi. Duchovný otec sa obmedzí na bohoslužbu a zanechá liečenie chorých, lekár sa zasa zriekne pôsobenia na dušu, kultu a mágie: tieto dva prúdy tečú ďalej oddelene, každý svojou cestou. Týmto zásadným narušením prvotnej jednoty získavajú všetky liečiteľské vedy celkom nový a inakší zmysel. V prvom rade sa ucelený duševný jav – „choroba“ – rozpadne na nespočetné osobitné, presne katalogizované choroby, čím sa jej existencia do určitej miery oslobodí od duševnej osobnosti človeka. Choroba už nie je čosi, čo postihne celého človeka, ale iba niektorý jeho orgán. – (Virchow povedal na kongrese v Ríme: „Neexistujú všeobecné choroby, existujú len choroby orgánov a buniek.“) – Preto sa prirodzene mení počiatkové poslanie lekára, ktoré spočívalo v zdolaní choroby ako celku, na vlastne podradnejšiu úlohu lokalizovania choroby podľa príčiny a jej zaradenie do príslušnej skupiny chorôb, ktoré sú už dávno vyčlenené a systematicky popísané. Keď lekár diagnosticky správne určí a pomenuje neuh, zväčša dovedol do konca podstatu svojej povinnosti a liečenie sa už vybaví samo pomocou terapie, ktorá je pre takéto „prípady“ stanovená. Moderná medicína ako súhrn naštudovaných vedomostí a znalostí, úplne odtrhnutá od všetkých náboženských a magických prvkov, pracuje s vecnými istotami namiesto s individuálnym tušením, a hoci sa doteraz rada poeticky pasuje za „lekárske umenie“, tento nadnesený výraz platí len v komplexnom význame umeleckého remesla. Veď medicína od svojich žiakov už dávno nepožaduje, aby boli vyvolenými kňazmi ako kedysi, nežiada od nich tajomné prorocké sily ani nadprirodzený súzvuk s univerzálnymi prírodnými mocnosťami:

z poslania sa stalo povolanie, z mágie sa stal systém, z liečebného tajomstva sa stala náuka o liekoch a veda o orgánoch. Liečenie sa už neodohráva ako duševný akt, ako zázračná udalosť, ale ako výlučné a takmer matematicky presné rozumové konanie lekára; naučené vedomosti nahradili spontánnosť, učebnice zasa *logos* – to tajomne tvorivé kňazské zaklínadlo. Tam, kde si staré magické liečebné postupy vyžadovali maximálne duševné vypätie, nové klinicko-diagnostické metódy lekára si žiadajú pravý opak, totiž jasného ducha bez nervozity a stav dokonalej vecnej duševnej rovnováhy.

Táto nevyhnutná premena liečebného procesu na vecnú odbornosť musela v devätnástom storočí dospieť ešte k prepriatejšiemu nárastu: medzi liečeného a liečiaceho človeka sa vsúva tretí, úplne bezduchý článok: prístroj. Prenikavý pohľad rodeného lekára, ktorý tvorivo vyhodnocuje chorobné príznaky, je z hľadiska určenia diagnózy čoraz nahraditeľnejší: mikroskop zaňho odhalí zárodky baktérií, merací nástroj zaňho preverí tep a rytmus krvi, röntgenová snímka mu ušetrí intuitívnu prehliadku. Laboratórium lekárovi berie stále väčší podiel diagnostiky, ktorá v jeho povolaní ešte vyžadovala poznanie osobnosti, a na ošetrenie mu zasa chemická továreň pripravuje hotové, nadávkované a zabalené liečivá, ktoré si stredoveký lekár musel od prípadu k prípadu vlastnoručne namiešať, vymerať a vypočítať. Prevaha techniky, ktorá síce do medicíny preniká neskôr ako do iných odvetví, ale nakoniec predsa len víťazne, zhmotňuje liečebný proces do veľkolepo rozlíšenej a rozškatulkovanej schémy: choroba, ktorá kedysi znamenala vpád mimoriadnej udalosti do osobnostného sveta, sa postupne mení na pravý opak toho, čím bola v prvopočiatkoch ľudstva, väčšinou sa z nej stáva „bežný“ a „typický“ prípad s predvídateľným trvaním a mechanizovaným priebehom, racionálne vypočítateľný príklad. K tejto vnútornej racionalizácii pristupuje ako mohutný doplnok vonkajšia racionalizácia – organizačná; na klinikách, tých obrovských obchodných domoch s ľudským utrpením, sa presne ako v obchodných prevádzkach delia choroby do špecializovaných oddelení s vlastnými vedúcimi, rovnako sa členia aj lekári, ktorí

ako na bežiacom páse uháňajú od jednej postele k druhej a vyšetrujú jednotlivým „prípados“ vždy len príslušný chorý orgán, pričom väčšinou nemajú čas pozrieť sa do ľudskej tváre, z ktorej utrpenie vyrastá. Mamutie organizácie zdravotných poisťovní a ambulancií prispievajú ďalším dielom k tomuto odludšteniu a odosobneniu: vzniká prehriata masová prevádzka, kde nemá čas preskočiť jediná iskra vnútorného kontaktu medzi lekárom a pacientom, kde nie je ani pri najlepšej vôli možný akýkoľvek záblesk magnetickej tajomnej sily, ktorá spája jednu dušu s druhou. Ako fosílny, predpotopný tvor vymiera aj rodinný lekár, ktorý jediný ešte videl v pacientovi človeka, poznal nielen jeho telesný stav, dispozície a ich premeny, ale aj rodinu a s ňou mnohé biologické podmienenosti – posledný, v ktorom ešte zostalo niečo z bývalej duality kňaza a liečiteľa. Lenže doba ho odstavuje z bežiaceho pásu. Rodinný lekár protirečí zákonu špecializácie, systematizácie, tak ako konská drožka protirečí automobilu. Ako príliš ľudský sa už nehodí do pokročilej mechaniky medicíny.

Proti tomuto odosobneniu a úplnému odludšteniu medicíny sa odjakživa bránili široké, síce nevediace, ale predsa len čosi tušiace masy skutočného ľudu. Práve tak ako pred tisíckami rokov, aj dnes primitívny, doteraz nedostatočne „vzdelaný“ človek hľadá v bázni na chorobu ako na niečo nadprirodzeného, stále sa jej vzpiera duševným aktom nádeje, strachu, modlenia a sľubov, stále svoju prvú myšlienku venuje bohu, nie infekcii či zväpenataniu ciev. Nijaká čítanka, nijaký učiteľ ho nemôžu presvedčiť, že choroba vzniká „prirodzeným“ spôsobom, teda nemá žiadny zmysel a nikto ju nezavinil; a preto vopred nedôveruje žiadnej praxi, ktorá sľubuje odstránenie choroby vecnou, technickou, chladnou – teda bezduchou – cestou. Odmietanie akademicky vyškoleného lekára zodpovedá hlbokej túžbe ľudu – dedičnému davovému inštinktu – po univerzálnej jednote „prírodného lekára“ spriazneného so zvieratami a s rastlinami a poznajúceho tajomstvá, ktorý sa stal lekárskou autoritou zo svojej prirodzenej podstaty, nie preto, že zložil štátnu skúšku; namiesto odborníka, ktorý má vedomosti o chorobách, chce ľud ešte vždy „medicinmana“, ktorý má nad

chorobou „moc“. Hoci hon na čarodejnice a vyhánanie diabla dávno vyprchali v žiari elektrického svetla, viera v zázračného, čarujúceho človeka sa zachovala v omnoho väčšej miere, ako si verejne priznávame. A rovnakú dojímavú úctu, akú preukazujeme géniovi, nepochopiteľne tvorivému človeku ako Beethoven, Balzac či van Gogh, ľud ešte aj dnes sústreďuje na každého, v kom tuší vyššie liečebné sily, ako je bežné – ľudia si stále želajú za prostredníka nie chladný prostriedok, ale živého človeka z mäsa a kostí, z ktorého „vychádza moc“. Práve preto, že bylinkárka, pastier, zarietkavač ani magnetizér nevykonávajú svoje liečebné poslanie ako vedu, ale ako umenie, navyše ako zakázané čierne umenie, vzbudzujú väčšiu dôveru ako riadne vyštudovaný dedinský lekár s právom na penziu. Čím intenzívnejšie preniká do medicíny technika, rozum, lokalizácia, tým úpornejšie sa tomu bráni inštinkt širokých mäs: navzdory všeobecnému školskému vzdelávaniu v hĺbinách ľudu skryto, pod povrchom už stáročia mohutnie hnutie proti akademickej medicíne.

Túto averziu cíti veda už dávno a bojuje proti nej, ale márne. Nepomohlo jej ani spojenie so štátnou mocou a vynútenie si zákona proti šarlatánom a prírodným liečiteľom: hnutia, od samého základu náboženské, nikdy nemožno stopercentne potlačiť paragrafmi. V tieni zákona pôsobí dnes, rovnako ako v stredoveku, množstvo liečiteľov bez vysokoškolského diplomu, v štátnom zmysle teda neoprávnených mastičkárov, pretrváva vojna medzi prírodnou liečbou, zázračným uzdravením a vedeckou terapiou. Naozaj nebezpeční odporcovia akademickej vedy však nevyrástli v sedliackych izbách a cigánskych táboroch, ale vo vlastných radoch; tak ako Francúzska revolúcia ani žiadna iná si nevybrala vodcov z ľudu a nadvládou šľachty otriasli šľachtici, ktorí sa postavili proti nej, rovnako aj vo veľkej revolte proti prílišnej špecializácii školskej medicíny mali vždy rozhodujúce slovo jednotlivci z radov nezávislých lekárov. Ako prvý bojuje proti odludšteniu, proti odhaleniu zázraku uzdravenia Paracelsus. S palcátom svojej sedliackej hrubosti sa púšťa do „doktorov“ a viní ich papierové knižné vedomosti, že mikrokozmos v človeku chcú rozložiť

a znova zložiť ako umelý hodinový strojček. Víťazí nad povýšenosťou a dogmatickou autoritatívnosťou vedy, ktorá vraj stratila akúkoľvek súvislosť so vznešenou mágiou *natura naturans*, netuší ani si nevšúma elementárne sily a necíti prúdenie, čo vychádza z duše jedinca a z duše sveta. A hoci jeho vlastné receptúry dnes vzbudzujú pochybnosti, duchovný vplyv tohto muža mohutnie takpovediac pod kožou doby a začiatkom devätnásteho storočia vyráža na povrch v takzvanej „romantickej“ medicíne, ktorá sa ako odnož filozoficko-básnického hnutia znova usiluje o zjednotenie telesna a duševna na vyššej úrovni. V bezpodmienečnej viere v univerzálnu dušu prírody zastáva názor, že najmúdrejšou liečiteľkou je sama príroda a človeka potrebuje nanajvýš ako pomocníka. Tak ako si krv vytvára antitoxíny proti každému jedu bez poučenia chemika, tak si vie organizmus, ktorý sám seba udržia a mení, zväčša celkom sám poradiť s chorobou. Preto hlavný zmysel humánnej medicíny musí spočívať v tom, aby svojvoľne neskřížila chod prírody, lež aby v prípade choroby posilnila vôľu uzdraviť sa, ktorá v človeku drieme. Tento impulz môže účinkovať duševnou, duchovnou či náboženskou cestou rovnako prenikavo ako pomocou hrubej aparatury či chemických prostriedkov; vlastné pôsobenie sa v skutočnosti deje vždy len zvnútra, nikdy nie zvonka. Sama príroda je vraj „vnútorným lekárom“, ktorého každý v sebe nosí od narodenia, a preto vie o chorobách viac než špecialista, ktorý sleduje symptómy len zvonku – romantická medicína po prvý raz chápe chorobu, organizmus a problém uzdravenia ako jednotu. Z tejto pradávnej myšlienky o vlastnom odpore organizmu voči chorobe vyrastá v devätnástom storočí celý rad systémov. Mesmer zakladá svoju magnetickú náuku na „vôli uzdraviť sa“ v človeku, Kresťanská veda zasa na produktívnej sile viery v sebaopoznanie, a tak ako títo liečiteľskí majstri používajú vnútorné sily prírody, ostatní zasa uznávajú vonkajšie sily prírody: homeopati nezmiešané látky, Kneipp a ostatní učitelia prírodnej liečby obnovujúce živly vodu, slnko a svetlo; všetci však jednotne upúšťajú od akejkoľvek chemickej medikácie, od všetkých prístrojov, teda od rozhodujúcich výdobytkov novodobej vedy. Spoločný

protiklad všetkých prírodných terapií, zázračných kúr a „liečby duchom“ k školometskej lokálnej patológii možno vyjadriť jedinou stručnou formulkou. Vedecká medicína chápe chorého a jeho chorobu ako objekt a takmer opovržlivo mu pridružuje úlohu absolútnej pasivity; pacient sa nemá nič pýtať a do ničoho hovoriť, nemá robiť nič okrem plnenia príkazov lekára, poslušne, ba až bezmyšlienkovite, a samého seba má podľa možnosti z liečby vylúčiť. Kľúč k tomuto problému treba hľadať práve v slove „liečba“. Pretože kým vo vedeckej medicíne chorého „liečia“ ako objekt, duševná liečebná kúra si od chorého žiada najmä duševnú aktivitu, aby bol ako subjekt nositeľom a hlavným vykonávateľom liečby a vyvinul čo najväčšiu iniciatívu namierenú proti chorobe. V tejto výzve adresovanej chorému, aby sa duševne vzchopil, aby sústredil svoju vôľu a postavil jednotu svojej bytosti proti jednote choroby, spočíva skutočný a jediný liek všetkých psychických kúr, pomocný zákrok ich majstrov sa zväčša obmedzuje iba na hovorené slovo. Lenže kto vie, aké zázraky dokáže spôsobiť *logos*, tvorivé slovo, tento kúzelný záchvev pier do prázdna, ktorý už vybudoval a zničil nespočetné svety, toho neudiví, že v liečebnom umení, ako aj v ostatných sférach, sa práve slovom neraz vyvolali skutočné zázraky, že práve príhovorom a pohľadom, týmito známkami posolstva osobnosti k osobnosti, bolo často možné iba pomocou ducha obnoviť zdravie v úplne zničených orgánoch. Takéto nezvyklé uzdravenia nie sú zázrakom ani ojedinelým javom, iba nejasne odrážajú doteraz tajomný zákon o hlbších súvislostiach medzi telom a dušou, ktorý sa nám azda jasnejšie ozrejmi v budúcnosti; našej dobe kvitujeme, že prestala popierať možnosti liečenia výlučne duševnou cestou a preukazuje určitú rozpačitú úctu k javom, ktoré sa čisto vedecky nedajú vysvetliť.

Toto typické oddeľovanie jednotlivých liečiteľských majstrov od akademickej medicíny patrí podľa môjho názoru k najzaujímavejším epizodám kultúrnych dejín. Pretože nič v dejinách, či už sú to historické fakty alebo dejiny ducha, sa nedá porovnať s dramatickosťou duševnej sily, keď sa slabý, izolovaný jedinec sám postaví proti obrovskej organizácii zahŕňajúcej celý svet. Či už to

bol bičovaný otrok Spartakus proti légiám a kohortám Rímskej ríše, alebo chudobný kozák Pugačov proti gigantickému Rusku, alebo augustiniánsky mních Luther so širokým čelom proti všemocnej *fides catholica* – vždy keď nejaký človek nemôže nasadiť proti všetkým spojeným mocnostiam sveta nič okrem vlastnej vnútornej sily viery a vrhne sa do boja, ktorý vyzerá vo svojej úplnej beznádejnosti nezmyselne, práve vtedy jeho duševné napätie tvorivo osloví ľudstvo a vyvinie z ničoho nič nesmiernu silu. Každý z našich veľkých fanatikov „liečby duchom“ zhromaždil okolo seba státisíce ľudí, každý svojimi činmi a liečebnými postupmi podráždil a podryl vedomie doby, každý obohatil vedu mohutnými myšlienkovými prúdmi. Bolo by fantastické vymyslieť si takúto situáciu: v epoche, keď medicína vďaka svojmu rozprávkovému technickému vybaveniu robí hotové zázraky, keď sa naučila deliť, pozorovať, fotografovať, merať, ovplyvňovať a meniť tie najmenšie atómy a molekuly živej hmoty, keď jej všetky ostatné exaktné prírodné vedy ochotne pomáhajú a keď sa nič organické už nezdá tajomstvom – práve v tomto okamihu predvádza celý rad nezávislých bádateľov, že tieto aparatúry sú v mnohých prípadoch zbytočné. Verejne a nesporne dokazujú, že i dnes, práve tak ako kedysi, možno dosiahnuť uzdravenie holými rukami, čisto duševnou cestou, a to aj v takých prípadoch, kde predtým bezvýsledne pracovala veľkolepá precízna mašineria univerzitnej medicíny. Pri pohľade zvonku je tento systém vo svojej nenápadnosti nepochopiteľný, takmer smiešny; lekár a pacient spolu sedia a pokojne sa zhovávajú. Nemajú poruke röntgenové snímky, meracie prístroje, elektrické prúdy, horské slnká, ba ani teplomer, nič z rozsiahleho technického arzenálu, ktorý vzbudzuje oprávnenú pýchu našej doby, a napriek tomu je ich prastará metóda často účinnejšia než pokroková terapia. Na duševnej konštitúcii človeka nič nezmenil fakt, že po železnici jazdia vlaky – vari každoročne neprivádzajú k jaskyni v Lurdoch státisíce pútnikov, ktorí sa tam chcú zázračne uzdraviť? A objavenie vysokofrekvenčných prúdov sotva zmení postoj duše k tajomstvu, veď tieto prúdy, skryté v magickej paličke osobnosti, ktorá drží v zajatí duše, vyčarovali v roku 1930 z ničoho

nič v Gallspachu okolo jediného človeka celé mesto s hotelmi, so sanatóriami a zábavnými podnikmi. Nič tak viditeľne ako tisícná-sobný úspech liečby sugesciou a takzvaných zázračných uzdravení nedokázalo, akým nesmiernym zdrojom energie viery ešte aj v dvadsiatom storočí disponujeme a koľko praktických možností uzdravenia po dlhé roky vedome zanedbávala bakteriologicky a bunkovo orientovaná medicína, lebo tvrdošijne popierala každý náznak iracionálnosti a svojvoľne vylúčila zo svojich presných výpočtov svojpomoc duše.

Samozrejme, že ani jeden z týchto staronových zdravotných systémov ani na okamih neotriasol veľkolepou, vo svojej premyslenosti a všestrannosti neprekonateľnou organizáciou modernej medicíny; víťazstvo jednotlivých duševných liečebných postupov a systémov vôbec nedokazuje, že vedecká medicína ako taká nemá pravdu, ale popiera iba dogmatizmus, ktorý výhradne trvá na najnovšej liečebnej metóde ako na všeobecne platnej a jedinej možnej a každú inú bezočivo zosmiešňuje ako nemodernú, nesprávnu a nemožnú. Len táto autoritárska domýšľavosť utrpela tvrdý úder. Zväčša práve pod vplyvom neodškriepiteľných čiastkových úspechov psychických liečebných metód, ktoré v tejto knihe opíšeme, dospeli duchovní vodcovia medicíny k veľmi užitočnému zamysleniu. V ich radoch sa ozvali tiché, ale aj pre nás laikov vnímateľné pochybnosti, či (ako verejne priznáva jeden muž v postavení Sauerbrucha) „čisto bakteriologické a sérologické chápanie choroby nevoviedlo medicínu do slepej uličky“, či sa liečiteľské umenie pod vplyvom špecializácie na jednej strane a prevahy kvantitatívnych výpočtov nad individuálnou diagnózou na druhej strane skutočne nezačína pomaly meniť zo služby človeku na čosi samoučelné a odludštené, či – aby sme zopakovali vynikajúcu formuláciu – „sa z lekára príliš nestáva doktor medicíny“. Čo sa dnes označuje za „krízu svedomia medicíny“, vôbec nie je úzkou odbornou záležitosťou; je to súčasť celoeurópskej neistoty, všeobecného relativizmu, ktorý po desaťročiach presadzovania diktatúry a bezpodmienečného zavrhovania vo všetkých kategóriách vedy učí odborníkov, aby sa konečne pozreli späť a začali sa